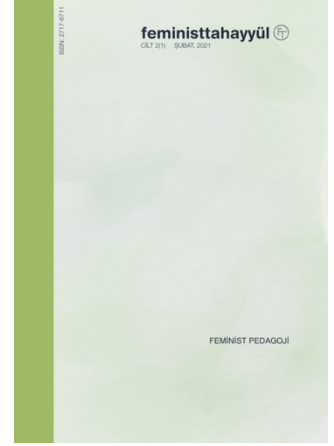

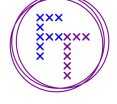
Emily F. Henderson ile Söyleşi: Kesişimsel Bir Feminist Pedagojiye
Doğru.

Nehir Gündoğdu

Feminist Tahayyül, 2(1): 139-147.
(Söyleşi)

© Bu eser ancak referans verilerek kullanılabilir ve izin
almaksızın çoğaltılamaz.

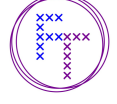
Emily F. Henderson ile Söyleşi: Kesişimsel Bir Feminist Pedagojiye Doğru

Nehir Gündoğdu

Emily, Feminist Tahayyül'ün üçüncü sayısının bir parçası olduğun için çok mutluyuz. Türkçe literatürde şaşırtıcı bir şekilde yeni yeni tartışılmaya başlayan feminist pedagoji konusunu bu sayının teması olarak seçtiğimizde çok heyecanlıydım. Bu röportajın bu heyecanı en çok hissettiğim deneyimlerden biri olduğunu söylemek isterim. Feminist pedagojinin yolculuğu hakkında konuşacağımız için çok mutluyum.

Bu davet için çok teşekkür ediyor ve feminist dergilerde bu tür diyaloglar yayınlamanın akademik yayıncılık alanında bir tür feminist pedagoji pratiği olduğunu düşündüğüm için çok mutlu ve heyecanlı olduğumu belirtmek istiyorum (bkz. Coate, 2018; Henderson, 2018a). Şunu da eklemek isterim ki, feminist pedagoji terimi Türkiye feminist akademisinde henüz tartışılmaya başlansa da muhtemelen dersliklerde ve aktivist mekanlarda uzun süredir uygulanıyordur. Aslında terimin uygulamadan sonra ortaya çıkma durumu sıklıkla görülür, bu nedenle Türkiye akademisinin dışından biri olarak mevcut (belki de isimsiz) uygulamaların görünürlüğünü engellemek değil arttırmak isterim.

Dediğin gibi, feminist pedagojinin Türkiye'de zaten pek çok akademisyen ve aktivist tarafından deneyimleniyor olduğunu belirtmek çok önemli. Yeni olan daha ziyade bu deneyimleri açıkça feminist pedagoji literatürüne işaret ederek paylaşmaya başlamış olmamız. Senin *Cinsiyet Pedagojisi: Yükseköğretimde Öğretme, Öğrenme ve Cinsiyeti İzleme* (Henderson, 2015) kitabını da bu deneyimleri ön plana çıkarması bakımından çok önemli bulduğumu söylemek istiyorum. Kitaptaki bazı tartışmalarda feminist pedagojinin gerek kadın kategorisini sorgulayarak gerekse farklı feminizmlerden

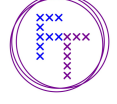

bahsederek bir “sorun” yarattığını söylüyorsun. Feminist pedagoji bize “sorun” yaratmaya devam ediyor mu?

Feminist pedagoji her zaman zahmetli olacaktır, gördüğüm kadarıyla bu meselenin bir parçası. Çünkü normlara direnen ve aynı zamanda kimlikleri yorumlayan bir öğretme ve öğrenme biçimi. Bu biçim özellikle rahat veya yatıştırıcı bir öğrenme deneyimini amaçlamıyor, bunun yerine öğrenmenin dayandığı argümanları ve kavramları sorguluyor. Akademik sınıflarda, feminist pedagoji her zaman derinden “sorun yaratmıştır”. Bunun sebebi bu yaklaşımın bir yandan didaktik normlara direnip, bir yandan da akademinin kurumsal duvarları içinde konumlanarak normları devam ettirmesidir. Yani feminist pedagoji sınıf içi hiyerarşilerin sorgulanmasını ve karşılıklı öğrenmeye öncelik verilmesini talep ederken, öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesi gibi zorunluluklarla da karşı karşıya kalmaktadır. Feminist pedagojiyi, akademik kurumların duvarları içinde canlandırmak meşakkatli olduğu gibi, feminizmin çok yönlü doğası açısından da zorlayıcıdır. Pek çok farklı feminizm ve bu kamplar arasında yoğun mücadelelere yol açan farklılıklar var. Bunlar kavramsal mücadeleler gibi görünebilir, ancak aynı zamanda bir yaşam ve ölüm meselesi olduğu kadar temel haklar ve insan saygınlığı ile de ilişkililer. Feminist pedagoji bir şekilde çoğu feminist akademik pratiğin bir parçası olabilirken, farklı düşünce okulları feminist pedagojiyi farklı şekillerde kavramsallaştıracaktır (Coate, 2018).

Ben de akademide hiyerarşik bir kurum ilişkisinin parçası olma ve feminist pedagoji ile bu hiyerarşileri rahatsız etme ve direnme ikilemini sıkça deneyimliyorum. Örneğin öğrencilerle sınavların öğrenme sürecini nasıl engellediğini tartıştığımızda, konuşma neredeyse her zaman öğrencilerin sınavdan geçebilmek için ne yapmaları gerektiğini sormalarıyla sonuçlanıyor. Bir nevi kendimizi çoğu zaman feminist pedagojinin ne olmadığını deneyimlediğimiz bir sürecin içinde buluveriyoruz.

Çalışmalarında “cinsiyet pedagojisi” (*gender pedagogy*) ve “feminist cinsiyet pedagojisi” kavramlarını nasıl ele aldığını bize açıklayabilir misin? Çünkü bu

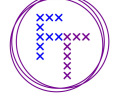

kavramların nerede kesiştiğini ve ayrıldığını görmek, feminist pedagojinin ne olduğu ve ne olmadığını anlamamıza yardımcı olabilir.

Tabii ki. Öncelikle “cinsiyet pedagojisi” terimini özellikle ve kavramsal bir vurgu yapmak için kullandığımı belirtmek isterim. Bu terimin cinsiyet duyarlı pedagoji (*gender-sensitive pedagogy*) ile aynı şey olmadığını vurgulamalıyım. Cinsiyet duyarlı pedagoji daha çok “cinsiyetlendirilmiş öğrenen” anlayışlarına uyarlanmış öğretim ve öğrenme yolları anlamında kullanılmakta (bkz. Bristol, 2014). Bu kullanımı oldukça indirgemeci ve determinist buluyorum ve cinsiyet pedagojisini feminist pedagoji etrafında kavramsal bir alan açmak için kullanıyorum. Yukarıda bahsetmiş olduğum gibi her feminizme kendi feminist pedagoji ilkeleri eşlik eder. *Cinsiyet Pedagojisi*'ni yazarken feminist pedagoji hakkında yaptığım okumaların çoğu, kadınlar için, kadınlarla ve kadınlar hakkında öğrenme ve yazmakla ilgiliydi. Feminist pedagojinin bilinç yükseltme grupları ve öncü kadın çalışmalarındaki kökenlerine son derece saygı duyarken, toplumsal cinsiyet üzerine düşünmeyi başlatabilecek bir pedagojiye duyulan ihtiyacı vurgulamak istedim (bkz. Britzman, 2010). Bu feminist pedagoji yerine önerdiğim birşey değil, daha ziyade postyapısalcı ve kesişimsel feminist perspektifle daha uyumlu olan bir feminist pedagoji öneriyorum, dolayısıyla bu bir cinsiyet/feminist pedagojisi. İnsanların, toplumsal cinsiyeti tüm cinsiyetleri kapsayacak şekilde nasıl öğrettikleri ve öğrendiklerinin yanında, cinsiyeti performe etmeyi ve başkalarının cinsiyet performanslarına tepki vermeyi nasıl öğrendiğimizi de düşünmemiz gerektiğini vurgulamak istedim.

Feminist pedagojinin akademik yaşamını nasıl şekillendirdiğinden bahsedecek olursak, araştırmanı feminist pedagoji üzerine inşa etmeye nasıl karar verdin? Bu senin öğretim deneyimlerini nasıl etkiliyor anlatabilir misin?

Feminist pedagojiyi araştırmak doktora araştırmamın ilk kısmıydı ve cinsiyet pedagojisi kavramı buradan hareketle ortaya çıktı. Özellikle feminist pedagoji literatürünün inşa ettiği öznellik ile ilgileniyordum, ancak bu öznellik içinde pek “ben” gibi hissedemiyordum. Burada kastettiğim şey, bu alanı yaratan öncü feminist akademisyenlere büyük hayranlık duyarken bile

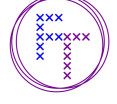

bu literatürde konu edildiğimi ve tanındığımı hissetmiyor olmam –ki feminizmle de çelişen bir tuhaflıktı bu. Öyle ya da böyle feminist pedagojiyle ilişkilence, tüm uygulamalarımda, nereye gidersem gideyim onu yanımda taşımaya başladım. Feminist pedagoji literatüründe kendimi nasıl “davetsiz bir misafir” gibi hissettiğim üzerine yazdım (Henderson, 2018b). Ayrıca feminist akademi etiğinin bir parçası olarak feminist pedagojinin ilkelerini tüm öğretim süreçlerine –özellikle yöntem öğretirken– getirmek gerektiğini hissediyorum, bu biraz riskli olsa bile.

Belki de buna, yapıbozumcu kesişimsel eleştirel bir pedagoji de denebilir; bazen feminist kısım açık olmayabilir, ancak her zaman feminist bir duyarlılık veya yönelimden bahsedebiliriz. Ben ders verirken daima bilgi üretiminin koşullarını ön plana çıkarmaya ve jeopolitik hiyerarşiler yanında kimlik temelli hiyerarşilere de karşı çıkmaya çalışıyorum. Bu bakış açısı daha önce yürüttüğüm bir yüksek lisans bölümü lideri ve şu anda bölümdeki doktora programının eş direktörü olarak uygulamalarıma da sirayet etti. Meslektaşlarımla toplantılarımızın feminist pedagoji ile desteklendiğini fark edip etmediklerinden emin değilim, ama en azından diğer toplantılardan farklı olduğunu hissettiklerini umuyorum.

Sen şu anda Warwick Üniversitesi Eğitim bölümünün bir parçasısın; orada “cinsiyet çalışan kişi” olma deneyimin nasıl merak ediyorum.

Lucy Ferguson’un (2015) uluslararası kalkınma organizasyonlarında cinsiyetle ilgilenen kişi olmakla ilgili olarak yazdığı makalesine dayanarak, çalıştığımız kurumda “cinsiyet çalışan kişi” olmak hakkında bir makale yazdım (Henderson, 2019). Doktora çalışmama dayanan bu makale (Henderson, 2020) cinsiyet çalışan kişilerin işlerinden ayrılması ihtimalinin toplumsal cinsiyet bilgisinin üretimini sekteye uğratabileceğini gösterdi. Şu an çalıştığım kuruma baktığımda, hangi rol ile işe başladığım ve bunun dönüştüğü şeyi görmek ilginç oluyor. İşe başladığımda cinsiyet çalışan kişi olarak değil, küresel eğitim ve uluslararası kalkınma üzerine yüksek lisans programı kurmak için görevlendirilmiş bir “uluslararası kalkınma kişisi” olarak çalışıyordum. Bu, çok sayıda ‘kişi’ olduğum anlamına geliyordu –bir yüksek öğretim görevlisi,

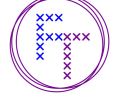
uluslararası bir araştırma görevlisi, bir hareketlilik araştırmacısı gibi. Ayrıca bölümümdeki tek toplumsal cinsiyet araştırmacısı olmadığım için tahmin ettiğim yoğunlukta cinsiyet çalışan kişi olarak da tanımlanmadım. Cinsiyet çalışan kişi olarak görülmek isteyip istemediğim sorusu hâlâ mücadele ettiğim bir şey.

Şu ana kadar feminist pedagoji ve feminist aktivizm ilişkisine değindik. Feminist pedagojinin feminist aktivizme olan katkılarından bahseder misin?

Feminist pedagoji bilinç yükseltme grupları aracılığıyla feminist aktivizmden doğduğu için bu alana katkılarından ayrı bir şekilde bahsetmek çok zor. Bununla birlikte, feminist pedagoji hakkında akademik bilgi üretimi yoluyla feminist pedagojinin resmileştirildiğini ve daha geniş çapta desteklendiğini söyleyebiliriz. Örgütsel gruplar içindeki hiyerarşilere direnme gibi feminist pedagojinin bazı ilkelerinin –aktivist çevrelerde hala açık bir şekilde yaygın durumda olsa da– daha önceki feminist aktivizm biçimleri ile ilişkilendiğini söylemek daha zor.

Feminist pedagojiyi sadece eğitimde değil hayatın her alanına sirayet edebilecek bir pratik olarak görüyoruz. Sen akademi ve akademi dışındaki hayatında feminist pedagojiyle nasıl bir ilişki kuruyorsun?

Buna kesinlikle katılıyorum. Daha önce feminist pedagojinin bir parçası olarak idari rollerim dahilinde feminist pedagojiyi kullandığımdan bahsetmişim. Bununla birlikte, feminist pedagojinin akademisyen olmanın ve feminist etiğin ayrılmaz bir parçası olduğuna inanan biri olarak, bazen bazıları için hayatlarının “bölümlere ayrıldığını” ve feminist pedagojinin vazgeçilebilir olduğunu gördüğüm için şaşırıldığımı ve hayal kırıklığına uğradığımı söylemek istiyorum. Feminist konferanslar üzerine yaptığım araştırmamda (Henderson, 2020) ve feminist konferanslar ve etkinliklere kendi katılımımda, birçok feminist akademisyenin bu buluşmalarda feminist pedagojik yaklaşımlarını bir kenara bırakabildiğini gördüm. Uzun, ardı arkası kesilmeyen makalelerle alanı işgal etmek, kıdemini genç meslektaşlarına müdahale etmek ve onları “yıkamak” için kullanmak, konferans gönüllülerine kabalık etmek...Mekânsal

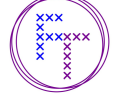

olarak kıdemli meslektaşların yüksek platformlarda bulunduğu ve genç meslektaşların tartışma alanı bile olmayan karanlık ve uzak köşelere sıkıştırıldığı etkinlikler, bunlardan bahsetmeye gerek bile yok...Alanın meşruiyetini desteklemek açısından feminist konferansları kıymetli akademik konferanslar olarak ele almamız gerektiği çok açık, ancak feminist konferansların zaman zaman düşüncesizce ana akım konferansların en kötü unsurlarını taklit etmesi beni şok ediyor. Feminist konferans pedagojisi hakkında daha fazla tartışmaya ihtiyacımız var (Belliappa, 2020).

Akademinin ötesinde, neyin feminist pedagojinin, neyin genel feminist etiğin içerisinde sayılabileceğini tasvir etmek benim için daha zor. Benim için feminist pedagoji, akademi ile ilgili alanlarda feminist etiğin ifadesi. İş ve kişisel yaşamım arasındaki sınır benim için çok bulanık ve dolayısıyla feminist pedagoji hayatımın pek çok alanına uzanıyor. Başkalarıyla nasıl etkileşim kurduğuma, olaylara bakışımdaki varsayımlarıma, başkalarının benimle etkileşime girme yollarına ve gücü nasıl deneyimleyip kullandığıma dair sürekli bir düşünme sürecini içeren feminizmi her gün deneyimliyorum. Feminizmden uzakta bir dinlenme yeri görmüyorum –feminizmi seçmek, onu hayatın her alanına taşımaya çalışmak demektir (Ahmed, 2017).

Son olarak, günümüzde her türlü diyalogun kaçınılmaz konusu olan Kovid-19'a geldiğimizde, sence bu belirsiz pandemi dönemini feminist pedagojinin sınırsız niteliğiyle nasıl ilişkilendirebiliriz?

Kovid'in etkileri o kadar çeşitli ve geniş kapsamlı ki, feminist pedagoji ile ilişkisini tespit etmek zor. Ancak bununla ilgili bazı düşüncelerim var. Çevrimiçi öğretme ve öğrenmeye ani geçiş, çevremdeki birçok meslektaşım için bir endişe ve çaresizlik kaynağı oldu. Yükseköğretim çalışanları ders verirken kendilerini güçsüz hissediyorlar ve bu kesinlikle çevrimiçi öğretime alışkın olmayanlar için feminist pedagojinin hayata geçirilebileceği yollar üzerinde bir etkiye sahip. Feminist pedagoji tekniklerinin çoğu, hocanın/kolaylaştırıcının ortamın uyumunu sağlamasını ve ortaya çıkan katkılar ile çizginin aşıldığı anları

okuyabilmesini gerektirir. Bu, feminist pedagojinin uygulandığı sınıfta zaten yeterince zorlayıcıdır (Ringrose, 2007; Pereira 2012), ancak eşzamanlı veya eşzamansız çevrimiçi bir ortama geçiş, riskten kaçınan ve/ya sözleşmeye bağlı olarak güvencesiz çalışan feminist pedagoğların önemli tavizler vermeleri anlamına gelebiliyor. Öte yandan, çevrimiçi ortamların sunduğu fırsatlar da var. Örneğin farklı bağlamlardan daha fazla sesin dahil edilebileceği konuk konuşmacıların çevrimiçi derslere katılması bunlardan birisi. İkincisi, pandeminin çalışma hayatında büyük bir stres ve endişe yaratmış olması. Ev hayatının zorluklarından bahsetmeye gerek bile yok. Bunun, öğretime yatırım yapabileceğimiz duygusal kaynaklar üzerinde de etkisi bulunuyor. Benim feminist pedagoji ile öğretme ve öğrenme deneyimlerim, sınıfı düzenleyip kolaylaştırırken gerekli olan duygusal bağ nedeniyle her zaman yorucu ama aynı zamanda ödüllendirici ve moral verici olmuştur. Mevcut dönemde bu duygusal kaynakları bulmak ve kullanmak daha zor oluyor. Bununla birlikte, feminist pedagojiyi akademik kimliğimin bir parçası olarak tüm öğretimime dahil etmeye çalışıyorum, en azından bunu deneyebiliriz. Acaba okuyucu ne düşünür?

Feminist pedagojinin tehlikeli sulara yüzüyormuşsunuz gibi hissettirdiğine tamamen katılıyorum, ama aynı zamanda yüzerken yeni duygular ve düşüncelerle karşılaşarak beslendiğinizi de hissediyorsunuz. Ve evet kesinlikle denemeye değer. Çok teşekkürler Emily, feminist pedagojiye dair çok önemli meselelerden bahsettin.

Ben de çok teşekkür ediyorum, beni davet ettiğiniz için. Çok keyifli bir konuşmaydı.

Biyografi

Emily F. Henderson Oxford Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı ve Modern Diller bölümünde lisans eğitimini tamamladıktan sonra toplumsal cinsiyet ve eğitim konuları odaklı yükseköğretim eğitimini University Collage London'da sürdürmüştür. 2015 yılından beri Warwick Üniversitesi Eğitim bölümünde çalışmakta olan Emily, akademik kimlik, akademik hareketlilik, küreselleşme, feminist ve queer teori gibi alanlarda çalışmalarına devam etmektedir. Ayrıca birçok araştırma projesinde yürütücü pozisyonlarında bulunan Emily *Cinsiyet Pedagojisi: Yükseköğretimde Öğretim, Öğrenme ve Cinsiyeti İzleme* ve *Cinsiyet, Tanımlayıcı Siyaset ve 'Canlı' Bilgi Üretimi: Konferanslardaki Tartışmalı Kavramlar* kitaplarının da yazarı.

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. (2017) *Living a feminist life*. Londra: Duke University Press.
- Belliappa, J. L. (2020) Extending feminist pedagogy in conferences: inspiration from Theatre of the Oppressed. *Gender and Education*, 32(1): 101-14.
- Bristol, T. J. (2014) Teaching boys: towards a theory of gender-relevant pedagogy. *Gender and Education*, 27(1): 53-68.
- Britzman, D. P. (2010) On the madness of lecturing on gender: a psychoanalytic discussion. *Gender and Education*, 22(6): 633-46.
- Coate, K. (2018) Teaching gender: an inter-generational discussion. *Pedagogy, Culture & Society*, 26(3): 485-488
- Ferguson, L. (2015) "This Is Our Gender Person". *International Feminist Journal of Politics*, 17(3): 380-97.
- Henderson, E. F. (2015) *Gender pedagogy: Teaching, learning and tracing gender in higher education*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- __ (2018a) Gender defender: response to Kelly Coate's review of Gender Pedagogy (Palgrave). *Pedagogy, Culture & Society*, 26(3): 489-90.
- __ (2018b) The (un)invited guest? Feminist pedagogy and guest lecturing. *Teaching in Higher Education*, 1-6.
- __ (2019) On being the 'gender person' in an academic department: constructions, configurations and implications. *Journal of Gender Studies*, 28(6): 730-42.
- __ (2020) *Gender, Definitional Politics and 'Live' Knowledge Production: Contesting Concepts at Conferences*. Londra: Routledge.
- Pereira, M. d. M. (2012) Uncomfortable classrooms: Rethinking the role of studentdiscomfort in feminist teaching. *European Journal of Women's Studies*, 19(1): 128-35.
- Ringrose, J. (2007) Troubling agency and 'choice': A psychosocial analysis ofstudents' negotiations of Black Feminist 'intersectionality' discourses in Women's Studies. *Women's Studies International Forum*, 30(3): 264-78.